

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 8. НОВЕМБРА 1891.

ГОД. XVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 14.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

НАКА И ПОЗОРИШТЕ МУ У Б. КОМЛОШУ.

Покојни Јован Нака ВСМијелушки пропутовао је у млађим годинама својим готово цео свет, уживавајући дивоте овога света. Кад је мало остарио, живио је понајвише на свом добру у Банату, у селу Комлошу, негујући позориште, које му је од увек била страсна забава.

Нака је био велики пријатељ и великородушни заптитник позоришту и позоришној уметности.

Он је у свом властелинском дворцу у Б. Комлошу саградио лепо, удобно позориште, прибавио је лепу, богату позоришну гардеробу, дивне декорације, сјајан позоришни прибор, па је издржавао о свом трошку дружину и позоришни оркестар.

Накина позоришна дружина давала је, по моди онога времена, представе на немачком језику, а после представе удомио би и почастио би Нака све своје гости у сјајним дворима својим.

Управитељ накиног позоришта био је познати немачки глумац Џербони, а стални чланови били су: гласовити приказивач јуначких и љубавних улога Ди-Фенбах, интриганат Вандерберг, а као прва трагична љубавница, на гласу лепота Марија Форстерова, која је у својим старијим годинама полутила.

То друштво позоришно морало је редовно свако вече представљати. Улазнице нису се продавале. Публика је била: одлачнији свет из околине и званично особље накиног властелинства.

На то позориште своје трошио је Нака силан новац. Позоришни прибор до-

носио је које из Париза, које из Лондона. Декорације позоришне израдили су први уметници у Бечу.

Нака је особитом пажњом пратио свако приказивање и тешко глумцу, који би се збунио или у чему год погрешио. „Учинићу демонстрацију, ако се то још једанпут догоди,“ — рекао би глумцу, који је погрешио, али обично никад није чинио те „демонстрације.“

Кад је велико немачко позориште у Пешти године 1847. изгорело, па глумци остали у највећој беди и невољи, без хлеба и ужитка, Нака их одмах узеде под своје закриље, одведе их на своје добро у Б. Комлош, где су оня давали позоришне представе, па и опере.

Глумци су тамо добро живили, имали су слободне станове у дворима начиним, храну и прилично велике плате.

Нака је задовољан био потпуно са својим „дворским глумцима“, међу којима је било изврсних снага, који су после постали дика и понос немачке позорнице, а глумци опет били су задовољни са својим ретким меценом, живили су на узуру и хвалили Бога, што се нашао господин човек, да их одбрани од беде и невоље.

О тим представама читамо у 50. броју „Српских Народних Новина“ од г. 1847. овај занимљиви извештај: „У Б. Комлошу 14. јуна о. г. певана је у спахинском двору уређеном позоришту талијанска опера под именом: „Освобожденије Будима“. Немачке новине похваљују приљежаније и вјештину художних пјеваца и пје-

вачица свију, којима је художествена забава ова руковођена и концу приведена. Ми се неможемо упуштати у описивање художственог успјеха; но прећутати неможемо цјел и намјереније предузећа овог, и неможемо прећутати дичну похвалу, која високоблаг. г. притјажатељу Комлошком Јоану Нако, и његовој супруги, племенитој нашој Српкињи г. Анастасији од Нако у пуном степену пристоји за сва она лепа благодјејанија, која они на све стране чинити непрестају. Од како је њемачки у Пешти театар изгорео, и пјевачи овога без помоћи и ужитка остали, Г. Ј. Нако, као љубитељ и потпомагатељ лепих художства, примио је ове у запштиту своју, и да би се у художственом пјевању упражњавали, а и начин уживљења имали, одвео их је на добра своја у Комлош, где су сад њего-

вим трошком поменуто дјело: „Освобожденије Будима“, у художственим пјесама са пуним одобренијем многочислено сазваних гостију представили. Но да би са дјелом художственог потпомагања јошт и друго дјело милостиње скопчано било, уредио је г. Нако, да сви гости и слушатељи при уласку у позориште његово добровољни дарак принесу; и тако се преко 1000 фор. скучило, које је на заведеније чувања недорасле сироте дјече у Бечкереку поклонио. Овом је приликом предхваљени Господин многобројне најотменије госте господском вечером и велељепним увеселенијем угостио и частио. Чест и хвала славном Господину и Госпођи Нако! Све им њино и срећно и честито било!"

Таквих и томе подобних светлих примера ретко је наћи у свету!

ХИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Диран и Диран“), зове се шала у 3 чина, која је 5. новембра о. г. давана на нашој позорници први пут и која је потпуно успела. Бадава Французи су мајстори у томе, кад треба и најнезнатнију ствар занимљивом начинити. Они умеју, нарочито своје шаљиве игре, зачинити таквом шалом и досеткама, да им се мораши, хтео не хтео, сит наслејати. Они се особито одликују досетљивошћу у инвенцији комичних ситуација и смешних прилика. И „Диран и Диран“ је шала, заснована на комичким ситуацијама, које проистичу отуда, што се Диран, трговац, по неволи, издаје за адвоката, а адвоката Дирана, гласовитог браниоца, држе за трговца. Одатле постаје читав низ комичних забуна и заплета, који те неприкладно наводе на смех, а све ти се та развија једно из другога, природно, живо, да ти се чини као да се то на твоје очи збива. Па још кад игра глумачка доведе до правога израза цео комички заплет и расплет, као што је то овом приликом било! Заиста хвала припада нашим глумцима, који су живом и складном игром својом учинили, те је та шала у потпуном смислу те речи успела. Нарочито заслужује г. Добриновић (Кокарде) да се спомене на првом месту. Он је уложио свијај свог лепи глумачки дар, да нам верно изнесе доброћудног, ограниченог и у свог зета, ко-

га држи за славног адвоката, до лудила заљубленог човека. И он је приказом својим то потпуно и постигао, што му је и публика бурним тапшањем и не прекидним повлађивањем и признала. Поред њега истакао се Спасић (Жованон) који је врло вешто одиграо човека, који муца. На велики смех навео је целу публику, кад оно, по наговору адвоката, који хоће на брзо да дозна шта хоће, пе смом казује своје јаде. То је био смех, каквог нисмо скоро доживили у нашем позоришту. Врло је добра била и г. Ј. Добриновићка (госпођа де ла Турељева) која пребацује зету своме ин спре да чини анахронизам, што хоће да пољуби невесту своју пре венчања. Г. Милковић (Диран, трговац) вешто се знао извуки из непрекидних неприлика, у које је долазио тиме, што се издао био за адвоката. Г. Т. Лукићка (Пакарета), г. С. Бакаловићка (Лујза), г. Марковић (Диран, адвокат), г. Васиљевић (Барбатје) и С. Милковићка (Марија де ла Турељева) вештом игром својом много су допринели к томе, да је публика задовољна и раздрагана изашла из позоришта.

Између првога и другога чина отсвирала је војничка музика петроварадинске пешачке пуковније: „Весела је Србадија“, парофразу, од Дубека. Композиција та допала се публици.

КЊИЖЕВНОСТ.

(Реализам). И. А. Гончаров вели, да је реализам једна од главних основа уметности, али не онај реализам, који проповеда најновија школа на западу, који се и у нас одомаћује.

Ко не ће истину у уметности? Омир, Данте, Сервантес, Шекспир, Гете, Пушкин, Лермонтов, Гоголь, јесу ли то људи, који нису тражили истину у природи и у животу, те је нису уносили у своја дела?

„Нису како ваља,“ веле нове реалисте. „Треба се сасвим држати природе: не треба нам измишљотина, наказа, — не ћемо лажи!“

Право имате што не ћете да трпите лажу у уметности, али немате право, што не ћете да разумете, да обична лажа у уметности може бити истина. Није лажа у уметности кад кажеш оно, што није било, него би била лажа, кад би тврдио оно, што се не може догодити. Покушајте описати неколике појаве из живота, онако тачно и оним редом како су се забиле, па и то може изгледати невероватно, али свакако то није потребно у уметности.

Колико се може разумети, нове реалисте траже, да се иде путем, којим иде наука, те одричу уметности њене стваринске погодбе: тежњу ка идеалу, хумор, сличност оличити у једној особи многе особе итд., као да се те сличности не налазе у човечјем организму, као да човечји организам није такођер део природе!

Човек од науке открива готову, али у природи скривену истину.

Човек уметник посматра истините догађаје, па по што му се они угњезде у машти, пренесе их одатле и сљуби их како му се свиди у своје дело; у своме раду он не рукује са стварима и догађајима, него са њиховим приликама (сличностима); за то се и каже, да уметник ствара, а научник отвара. Дакле није све једно: уметничка истина и обична, или научна истина. Пожава пренесена непосредно из живота на артију јест „прилика,“ али не уметничка. За то из судских „протокола“ и новинарских бележака, приповедач може попрости само грађу.

Земљиште уметникове радње биће увек машта, а крајњи његов смрт биће неки узор (идеал), па био какав био тај узор.

Видели смо радове „нових“ реалиста у свим гранама уметности. Побољши међу њима одликују се као радови ума, а не уметности, ако се у речи „уметост“ не разуме једино техничка страна.

Ти преписи не ће никад моћи заменити слике, озарене зрацима маште, пуне покрета и ватреног животног дисања.

Писати уметничке радобите једино умом, то је као кад би смо желили, да сунце само расипље светлост, али да зраци његови не трепере по ваздуху, по води и безброяју ствари, да не узрокују оно различје боја и црта, што нам плени поглед и душу...

Колико помаже ум уметничким делима? Са помоћу самога ума не би се могло у десет дебелих књига исказати све оно, што исказује десетина лица у Гогольеву „Ревизору.“

Гоголь је, без спора, реалиста (разуме се старијега кова). Ко је више истине исказао од њега а све сликовањем? Он исмеја, али „смејући се невидљиво плаче...“

Ко би марио за будаљасте лире и настране Дон Кихоте, кад би то били само портрети сугранутих људи, а не читави, у којима се огледају безброяни животи у прошлости, садашњости и будућности људства?

У М Е Т Н О С Т .

(Једна српска певачица) „Вршачки Гласник“ доноси ову белешку: Госпођица Султана Цијукова, певачица-ученица на бечком конзерваторијуму, која је ове године са одликовањем свршила први течај тога завода, подастрла је у понизности своју молбу Њеном Величанству, царици и краљици нашој, не би ли јој се, као сиромашној а одличној ученици, изволосело милостиво подарити једно слободно место на том заводу, којим се ослобађа од школарине. На своју молбу добила је овакво решење: Секретаријат Њеног Величанства царице и краљице Бр. 1002 — г. 1891. Гђци Султани Цијуковој, певачици-ученици на бечком конзерваторијуму у Бечу. I. Лотриншка улица, 11. На Вашу молбу Њеном Величанству од 5. јула уз повратак односних Вам прилога овим се извештавате, да Вам је Њено Величанство царица и краљица на бечком конзерваторијуму Њоме установљено, сада упражњено слободно место највишим својим решењем данашњим изволосело најмилостивије подарити. Ишл, 19. августа 1891. Фајфалик, с. р. ц. и кр. дворски саветник. Мислимо да је ово и сувише сведочбе о певачком дару и способности Вршчанке Српкиње, гђце Султане Цијукове. За то, народе српски, помози овој одличној а сиромашној ћери својој, чија је способност већ и до Њ. Величанства дојрала, да доврши, што је отпочела. Односни приложи нека се шаљу одборском председнику, г. Ники Недељковићу у Вршцу.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

5. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 8. НОВЕМБРА 1891.

ПРВИ ПУТ:

ЈАКВИНТА.

ИСТОРИЈСКА ДРАМА У 5 ЧИНОВА, ОД ДРАГУТИНА Ј. ИЛИЈА. — РЕДИТЕЉ МИЉКОВИЋ.

ОСОБЕ:

Владимир II. Владимирић, XLV краљ српски	Миљковић
Ђорђе Бодиновић, збачени краљ, брат од стрица Владимира	Рајковић
Јаквина, удова краља Бодина, мати Ђорђева	С. Вуjiћка
Доброслав, збачени краљ српски	Ружић
Грубеша Радосављевић, доцније краљ српски	Васиљевић
Стеван, велики жупан и војвода	Марковић
Мргуд, жупан	Спасић
Стрибор } присталице Јаквинтине	Лукић
Ратко }	Стефановић
Марко, војвода	*
Бранислав, жупан од Рашке	Станковић
Громобој, свештеник и вођа многобожачки	Славић
Марија, дворкиња Јаквинтина	С. Бакаловићка
Игуман Партенеје, у манастиру Светог Сергије и Вакха	Илић
Разбојник	Добриновић
Тамничар	Бакаловић
Витез	Стојковић.

Војска, главари, многобожци, млетачки ускоци и бунтовници. — Догађа се у XI. веку: I. чин, пред замком краља Владимира у Скадру. — II. чин, у двору Јаквинтином у Скадру и у планинама Скадарским. — III. чин, пред замком жупана Стевана и у двору краља Владимира. — IV. чин, у тамници скадарској и у двору краљице Јаквинте. — V. чин, пред Скадром на Бојани и у манастиру светог Сергије и Вакха.

Војничка музика петроварадинске пешачке пуковније бр. 70. свираће ове комаде: 1. У почетку: „СВАТОВАЦ.“ Смеса, од Перла. — 2. Између првога и другога чина: „INTERMEZZO“ из опере: „CAVALLERIA RUSTICANA,“ од Маскања. — 3. Између другога и трећега чина: „WONNETRAUM,“ галота, од Сабатијела. — 4. Између трећега и четвртог чина: Увод у оперу „БЕЛА ЖЕНА,“ од Баодије-а. — 5. Између четвртог и петог чина: Арија из опере: „ДИНОРЕ,“ од Мајербера.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места и за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у писарници позоришној најдуже до 11 сахода пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.